مجله علوم پزشکی رازی دوره ۳۱، شماره پیوسته ۱۶۹، ۲۹ دی ۱۴۰۳ https://doi.org/10.47176/rjms.31.169

مقاله پژوهشی

بررسی عوامل مؤثر بر شکاف‌های اجتماعی در جامعه ایرانی (مطالعه موردی: جوانان ۱۹ تا ۴۰ سال غرب استان مازندران– ۱۴۰۱)

جعفر ولی پور: دانشجوی دکتری، گروه جامعه شناسی فرهنگی واحد بابل، دانشگاه آزاد اسلامی، بابل ایران

علی رحمانی فیروزجا: دانشیار، گروه جامعه شناسی واحد بابل، دانشگاه آزاداسلامی، بابل، ایران (* نویسنده مسئول) arf1348@gmail.com

علی اصغر عباسی اسفجیر: دانشیار، گروه جامعه شناسی واحد بابل، دانشگاه آزاداسلامی، بابل، ایران

ابوالقاسم حیدرآبادی: استادیار، گروه جامعه شناسی واحد بابل، دانشگاه آزاداسلامی، بابل، ایران

چکیده

زمینه و هدف: وجود شکاف اجتماعی در جامعه ما که می‌تواند تهدیدی برای جامعه بوده و همبستگی جامعه را به خطر اندازد لذا هدف این مطالعه بررسی عوامل موثر بر شکاف‌های اجتماعی با تکیه بر جنسیت و سطح تحصیلات در جوانان ۱۹ تا ۴۰ سال غرب استان مازندران بود.

روش کار: روش تحقیق حا ضر تو صیفی– همبستگی بود که جامعه آماری شامل کلیه افراد ساکن ا ستان مازندران (گلوگاه تا رامسر) ۱۹ تا ۴۰ سال بود که تعداد آنان برابر با گزارش مرکز آمار ایران در سال ۱۳۹۵ حدود ۳/۲۸۳/۵۸۲ میلیون نفر اظهار شده ا ست. با ا ستفاده از فرمول کوکران حجم نمونه، ۳۸۴ نفر در نظر گرفته شد. در این پژوهش از پر سشنامه شکاف اجتماعی (۱۱ سوال) برای سنجش وضعیت جنسیت و سطح تحصیلات افراد بر موضوع تحقیق استفاده شد. برای تحلیل داده‌ها، از آنالیز واریانس یک طرفه و آزمون تی دو گروه مستقل با استفاده از نرم افزار spss در سطح معناداری ۰/۰۵ استفاده شد.

یافته‌ها: نتایج نشان داد میانگین میزان تاثیرگذاری بر شکاف اجتماعی در زنان برابر با ۳/۷۷ و در مردان برابر با ۳/۸۵ می‌با شد که اختلاف میانگین این دو گروه ناچیز و در حد ۰/۰۸ می‌با شد و بین جنسیت شهروندان و میزان تأثیرگذاری بر شکاف اجتماعی رابطه معناداری وجود ندارد. همچنین نتایج نشان داد که بین سطح تحصیلات شهروندان و میزان تاثیرگذاری بر شکاف اجتماعی رابطه معنادار وجود دارد.

نتیجه‌گیری: به طور کلی نتایج این مطالعه گویای آن ا ست که شکاف اجتماعی پدیده‌ای چندبعدی و پیچیده ا ست که نمی‌توان آن را به یک عامل واحد مانند جنسیت محدود کرد، بلکه متغیرهایی مانند تحصیلات نقش اساسی‌تری در آن ایفا می‌کنند.

تعارض منافع: گزارش نشده است.

منبع حمایت‌کننده: حامی مالی ندارد.

کلیدواژه‌ها

آسیب اجتماعی،

ارزش‌های اجتماعی،

جنسیت،

سطح تحصیلات

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۵/۱۴

تاریخ چاپ: ۱۴۰۳/۱۰/۲۹

شیوه استناد به این مقاله:

Valipour J, Rahmani Firouzja A, Abbasi Asfajir AA, Hyderabadi A. Examining the Factors Influencing Social Gaps in Iranian Society (A Case Study: Youth Aged 19 to 40 in the Western Mazandaran Province - 2022). Razi J Med Sci. 2025(18 Jan);31.169.

Copyright: ©2024 The Author(s); Published by Iran University of Medical Sciences. This is an open-access article distributed under the terms of the CC BY-NC-SA 4.0 (https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/deed.en).

*انتشار این مقاله به‌صورت دسترسی آزاد مطابق با CC BY-NC-SA 4.0 صورت گرفته است.

Razi Journal of Medical Sciences. 2025(18 Jan);31.169. https://doi.org/10.47176/rjms.31.169

Original Article

Examining the Factors Influencing Social Gaps in Iranian Society (A Case Study: Youth Aged 19 to 40 in the Western Mazandaran Province - 2022)

Jafar Valipour: Ph.D. Student of Cultural Sociology, Babol Branch, Islamic Azad University, Babol, Iran
Ali Rahmani Firouzja: Associate Professor of Department of Sociology, Babol Branch, Islamic Azad University, Babol, Iran (* Corresponding Author) arf1348@gmail.com
Ali Asghar Abbasi Asfajir: Associate Professor of Department of Sociology, Babol Branch, Islamic Azad University, Babol, Iran
Abolqasem Hyderabadi: Assistant Professor of Department of Sociology, Babol Branch, Islamic Azad University, Babol, Iran

Abstract

Background & Aims: Social inequality is a pervasive issue that exists across many societies, influencing economic opportunities, social relations, and the overall quality of life. In recent years, the focus has increasingly been placed on the multifaceted nature of social disparities, particularly in relation to gender and educational attainment. These two factors have been found to have a profound impact on social mobility, economic development, and social cohesion. Understanding the extent to which gender and education contribute to social gaps can provide important insights into the broader structures of inequality that persist in society. The issue of social disparity is not just a global concern but also manifests on a local level, where specific regional and demographic factors play a significant role in shaping social outcomes. One such context where social gaps are particularly prominent is in Iran, a country that has witnessed considerable socio-economic changes over the last few decades. The region of Mazandaran, located in the north of Iran, presents a unique case for studying social inequalities. The province is home to a diverse population, which includes urban and rural communities, with various levels of education and economic development. Despite the recent advancements in education and women's empowerment, significant gender and educational gaps persist, particularly in the western parts of the province. The intersection of gender and education has long been a subject of interest for researchers studying social inequalities. Gender inequality remains a persistent issue globally, influencing various aspects of life, including employment opportunities, income distribution, and access to social services. In many societies, women continue to face systemic barriers that limit their ability to participate fully in the workforce and society. These barriers can range from cultural expectations and traditional gender roles to legal and institutional discrimination. In Iran, while there have been significant strides toward gender equality, women, especially in rural areas, continue to face challenges in achieving equal access to opportunities. The gender wage gap, limited access to higher education, and underrepresentation in leadership positions are just a few of the issues that continue to contribute to gendered social disparities. On the other hand, education plays a central role in social mobility, shaping individuals' future prospects and helping to bridge or exacerbate existing social gaps. In many societies, the level of education directly correlates with income and employment opportunities. Highly educated individuals tend to have better job prospects and higher wages than those with lower levels of education. In Iran, educational attainment has been recognized as a crucial factor in determining an individual's social and economic status. However, despite a significant increase in educational access, there are still substantial inequalities in educational attainment between men and women, and these inequalities are further compounded by regional disparities. In some areas, such as the western parts of Mazandaran, lower levels of education are associated with limited economic opportunities and social mobility. These educational disparities also interact with other social factors, including gender, to create a complex web of inequalities. The young adult population, particularly those between the ages of 20 and 60, forms a critical demographic group for understanding social inequalities in the region. This age group is at the intersection of education, career development, and family responsibilities. The choices made by individuals in this age range, particularly regarding education and career paths, have long-term implications for their social and economic status. For young women, the challenges are particularly pronounced, as they often face societal expectations that limit their ability to fully participate in the workforce and higher education. These gendered expectations can create significant barriers to achieving social equality and

Keywords
Social harm,
Social values,
Gender,
Education level

Received: 04/08/2024
Published: 18/01/2025

contribute to the perpetuation of gender-based disparities in various sectors of society. In the context of Mazandaran, the western region is home to a population with diverse socio-economic backgrounds. While urban areas have seen improvements in educational outcomes and gender equality, rural areas continue to lag behind in terms of access to education and economic opportunities. Many young individuals in these areas face significant barriers to education and employment, and the intersection of gender and educational level exacerbates these challenges. For example, while more young women are enrolling in universities, they still face difficulties in finding employment after graduation, particularly in fields traditionally dominated by men. Furthermore, the lack of access to quality education and vocational training in rural areas limits the prospects of young men and women, perpetuating cycles of poverty and social exclusion. This research aims to explore the factors that contribute to social gaps in the western region of Mazandaran, with a particular focus on the role of gender and educational attainment. By examining the interplay between these two factors, the study will investigate how gender influences educational choices, career paths, and social mobility. Additionally, the research will explore how educational inequalities contribute to broader social disparities in the region. Understanding these dynamics is crucial for addressing the root causes of social inequality and developing effective policies to reduce these disparities.

Methods: The present research is descriptive-correlational in nature. The statistical population includes all residents of Mazandaran province (from Gelogat to Ramsar) aged 19 to 40 years, with a total population of approximately 3.283 million people, as reported by the Statistical Center of Iran in 2016. Using the Cochran formula for sample size determination, a sample of 384 individuals was selected. In this study, a social gap questionnaire (with 11 questions) was used to measure the impact of gender and education level on the research topic. For data analysis, one-way ANOVA and independent t-tests were applied using SPSS software at a significance level of 0.05.

Results: The results indicated that the mean impact on social gap for women was 3.77, and for men it was 3.85, with a negligible difference of 0.08. There was no significant relationship between gender and the impact on social gap. Furthermore, the results showed a significant relationship between the education level of citizens and the impact on social gap.

Conclusion: The findings suggest that there is no significant relationship between gender and the impact on social gap, while the education level of citizens has a significant impact on the social gap. These results imply that social gap is a multi-dimensional and complex phenomenon that cannot be attributed to a single factor such as gender. Instead, variables such as education play a more fundamental role. Regarding gender, the lack of a significant relationship indicates that in Mazandaran, factors such as cultural development, improved access to education and employment for women, and changes in traditional social roles have reduced the impact of gender on the social gap. However, this does not mean complete equality; rather, it shows that gender alone is not a determining factor in creating social gaps, and indirect effects through other factors like education and access to opportunities should be considered. On the other hand, education acts as a key factor in reducing or increasing the social gap. People with higher education enjoy more benefits in economic, social, and cultural domains, which may lead to a widening gap between educated and less-educated groups. At the same time, education can be a tool to reduce inequalities and empower individuals, especially if educational policies are implemented to ensure equal access and reduce educational gaps among different social groups. In conclusion, reducing the social gap in Mazandaran province and Iran in general requires attention to intermediary variables such as education and economic conditions. Comprehensive policies in the fields of education, economic development, and the promotion of social equality can minimize the impact of these factors on the social gap and strengthen social justice.

Conflicts of interest: None
Funding: None

Cite this article as:
Valipour J, Rahmani Firouzja A, Abbasi Asfajir AA, Hyderabadi A. Examining the Factors Influencing Social Gaps in Iranian Society (A Case Study: Youth Aged 19 to 40 in the Western Mazandaran Province - 2022). Razi J Med Sci. 2025(18 Jan);31.169.

Copyright: ©2024 The Author(s); Published by Iran University of Medical Sciences. This is an open-access article distributed under the terms of the CC BY-NC-SA 4.0 (https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/deed.en).

*This work is published under CC BY-NC-SA 4.0 licence.

مقدمه

هر جامعه، متشکل از قشرهای طبقاتی، لایه‌ها و مجموعه‌های مختلف انسانی است؛ می‌توان انتظار داشت که عناصر انسانی از جنبه‌های مختلف همچون؛ سن، جنسیت، قومیت، دین و مذهب، وضعیت اقتصادی یا رویکرد سیاسی، با یکدیگر متفاوت باشند (۱). این تفاوت‌ها موجب می شود تا میان اعضای جامعه، فاصله‌ای در درک متقابل ایجاد شده و زمینه رشد و توسعه جامعه را فراهم سازد حال آنکه عدم توجه و دامن زدن به تفاوت‌ها، صف بندی‌ها و رقابت‌هایی را به دنبال دارد که از آن با تعبیر "شکاف اجتماعی" یاد می‌شود (۲). از این‌رو جوامع مرزبندی‌های متعددی دارند به گونه‌ای که می توان مرزبندی‌ها یا شکاف‌ها را در گروه‌های گوناگون طبقه‌بندی کرد. تضاد طبقاتی در جامعه مهم‌ترین شکاف اجتماعی برشمرده می‌شود (۳). کشورها دارای تفاوت‌های منطقه‌ای هستند و این تفاوت‌ها دارای اهمیت ویژه‌ای است. زمانی که گرایش‌ها و رویکردهای حاکم بر یک منطقه خاص تثبیت می‌شود معمولاً این گرایش‌ها تا نسل‌ها بعد نیز ادامه پیدا کرده و بدون تغییر باقی بمانند. این رویکرد و گرایش برخواسته از نابرابری‌های پیدا و پنهان تاریخ آن سرزمین است (۴). همین مفهوم را می‌توان درباره قومیت‌های متفاوت داخل یا خارج از مرزهای یک کشور نیز مشاهده کرد. زندگی شهری و روستایی نیز از نظر دیدگاه‌های مختلف نسبت به شرایط زندگی، آموزش و اولویت های اجتماعی و اقتصادی که دارای گرایش‌های متفاوتی بوده و در برخی شرایط، جنسیت یا سن، اختلافات و شکاف‌های قومی و مذهبی نیز می‌تواند منجر به شکاف اجتماعی شود، بخصوص شکاف میان نسل‌ها که از تفاوت دیدگاه‌های نسل‌های گوناگون بواسطه جامعه‌پذیری متفاوت در طول دوران زندگی شکل می‌گیرد (۵). در جامعه‌ی ایران، گذار از سنت به مدرنیته نوعی دو قطبی شدن در جامعه را به دنبال داشت. برخی تمایل به ماندن در عالم سنت داشته و در تمام حوزه‌ها به آن وفادار بودند و بعضی دیگر نسبت به تحولات دنیای مدرن روی خوش نشان داده و از مدرنیته استقبال کردند. به عنوان نمونه شکاف بین نوگرایان و سنت‌گرایان در جامعه ایرانی قابل تامل است (۶). شکاف بین نوگرایان و سنت‌گرایان در هر دوره‌ی تاریخی به گونه‌ای خاص تجلی یافته است و این امر موجب بروز مشکلات فراوانی در بستر جامعه گردید (۷). مسأله اصلی و بزرگترین شکاف اجتماعی جامعه ایران، تاثیر مستقیم حوزه سیاسی بر جامعه است (۸).

پژوهش‌های انجام شده در بسیاری از کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه نشان می‌دهد که مسئولان در این کشورها با عزمی راسخ و با تدوین برنامه‌های آموزشی متنوع، کاهش شکاف اجتماعی را در صدر اقدامات و فعالیت‌های خود قرار داده‌اند (۹). شکل گیری نیروها و گروه‌های اجتماعی براساس ارزش‌ها و میزان دسترسی و اجرای قوانین در حوزه شکاف اجتماعی می‌توانند ساختار جامعه را دچار تغییر کند (۱۰). وجود شکاف اجتماعی در جامعه ما که می‌تواند تهدیدی برای جامعه بوده و همبستگی جامعه را به خطر اندازد (۱۱). در ایران، عواملی همچون نابرابری جنسیتی و تفاوت‌های آموزشی و تحصیلی میان گروه‌های مختلف جامعه از مهم‌ترین عوامل تشدیدکننده شکاف‌های اجتماعی محسوب می‌شوند (۱۲). استان مازندران، به دلیل برخورداری از تنوع فرهنگی، قومیتی و همچنین موقعیت ویژه جغرافیایی، نمونه‌ای مناسب برای بررسی عوامل مؤثر بر شکاف اجتماعی است (۱۳). در این استان، تغییرات اجتماعی و فرهنگی ناشی از رشد شهرنشینی و توسعه اقتصادی، همزمان با تأثیرات سنت‌های محلی، الگوی خاصی از نابرابری‌های اجتماعی ایجاد کرده است (۱۴). جنسیت و سطح تحصیلات دو عامل کلیدی هستند که می‌توانند بر شدت و ابعاد این شکاف تأثیرگذار باشند (۱۵). از نظر جنسیت، نقش‌های سنتی و کلیشه‌های جنسیتی در مناطق مختلف استان می‌توانند به محدودیت زنان در دسترسی به فرصت‌های شغلی، آموزشی و مشارکت اجتماعی منجر شوند (۱۶). از سوی دیگر، سطح تحصیلات نیز به عنوان یکی از شاخص‌های مهم توسعه انسانی، می‌تواند بر نابرابری‌های اجتماعی تأثیرگذار باشد (۱۷). افرادی با سطح تحصیلات پایین‌تر ممکن است دسترسی کمتری به فرصت‌های اقتصادی و اجتماعی داشته باشند که این امر به تعمیق شکاف‌های اجتماعی منجر می‌شود. در استان مازندران به دلیل موقعیت مهم جغرافیایی (توریستی-گردشگری) و با توجه به جمعیت شناور (ساکنان دائمی- مقیم و ساکنان غیردائمی- غیرمقیم)، این پژوهش، در پاسخ به این پرسش که عوامل موثر بر شکاف اجتماعی (جنسیت و

سطح تحصلات) جامعه‌ی ایرانی (ساکنان ۲۰ تا ۶۰ سال استان مازندارن) چگونه است؟

روش کار

روش تحقیق حاضر توصیفی- همبستگی می‌باشد که با کد اخلاق IR.IAU.SARI.REC.1403.108 در کمیسیون دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساری به تصویب رسید. جامعه آماری شامل کلیه افراد ساکن استان مازندران (گلوگاه تا رامسر) ۱۹ تا ۴۰ سال می‌باشد که تعداد آنان برابر با گزارش مرکز آمار ایران در سال ۱۳۹۵ حدود ۳/۲۸۳/۵۸۲ میلیون نفر اظهار شده است. در این پژوهش، برای محاسبه‌ی حجم نمونه‌ی آماری لازم از فرمول کوکران استفاده شد. حجم نمونه پس از محاسبه، با توجه به خطای اندازه گیری ۰/۰۵ و سطح اطمینان ۰/۹۵ همیشه با آماره مجذور کای برای یک درجه ای آزادی، ۳۸۴ نفر بود. در این پژوهش روش نمونه‌گیری در استان مازندران به صورت خوشه‌ای تصادفی صورت گرفت. جهت انجام این فرآیند، در مرحله اول، فهرستی از شهرهای استان مازندران تهیه شد. مرحله دوم (نمونه برداری ثانویه)، برای رسیدن به واحدهای نمونه برداری کوچکتر، از آنجایی که هر یک از شهرستان‌های استان مازندران از شهر، بخش، دهستان و ... تشکیل شده است، برای توزیع پرسشنامه فقط مرکز هر شهرستان و افراد ۱۹ تا ۴۰ سال به صورت تصادفی انتخاب گردید. در مرحله پایانی، با نمونه گیری نهایی، روند فعالیت ادامه یافت. بعد از جمع آوری تئوری ها و نهایی کردن چارچوب تئوریک، متغیرها و معرف‌هایی که باید سنجیده شود و نحوه سنجش هر کدام از آنها مشخص گردید. در نهایت، پرسشنامه در یک بخش پرسش‌های شخصی طراحی و آماده شد. از آنجاییکه، سوال بدنه اصلی پرسشنامه را تشکیل می‌دهد، هر پرسشنامه به اندازه‌ای مناسب و براساس سوالات طراحی شد. از طرفی دیگر، سعی شد، پرسشنامه حتی‌المقدور کوتاه و مختصر بوده، با هدف تحقیق مرتبط و بتوان در همین تحقیق از آن بهره گرفت. هر چند هدف سوال جمع‌آوری اطلاعات کمی و کیفی بود، اما برای جمع‌آوری داده‌های مورد نظر کلیه سؤالات مستقیماً مطرح نشده است. در این پژوهش از سوالات بسته استفاده شد. جدول پرسشنامه براساس نیازهای پژوهش بر مبنای پرسشنامه شکاف اجتماعی (۱۱ سوال) تعیین شده است که وضعیت جنسیت و سطح تحصیلات افراد بر موضوع تحقیق مورد بررسی قرار گرفت. رایج ترین روش برای تعیین پایایی پرسشنامه، آلفای کرونباخ می‌باشد. این روش برای محاسبه هماهنگی درونی ابزار اندازه گیری مخصوصا پرسشنامه مورد استفاده قرار می‌گیرد. نتایج نشان داد ضریب پایایی برای همهٔ متغیرها ۰/۸۰ به دست آمده است که نشان می‌دهد گویه‌های مربوط به ۸۰ درصد متغیر مزبور را می‌سنجد که میزان پایایی قابل قبولی می‌باشد. در واقع نتایج این آزمون نشان می‌دهد ابزار طراحی شده برای سنجش متغیرهای تحقیق مناسب است. برای تحلیل داده‌ها، از آنالیز واریانس یک طرفه و آزمون تی دو گروه مستقل با استفاده از نرم افزار SPSS در سطح معناداری ۰/۰۵ استفاده شد.

یافته‌ها

با توجه به اینکه متغیر جنسیت در سطح سنجش اسمی و متغیر (شکاف اجتماعی) در سطح سنجش فاصله ای/نسبی هستند و توزیع داده‌ها نرمال می‌باشد جهت بررسی از آزمون تی دو گروه مستقل استفاده شد.

جدول ۱ آماره های توصیفی برای متغیر جنسیت شهروندان براساس میزان تاثیرگذاری بر شکاف اجتماعی محاسبه شده را نشان می‌دهد. همانطور که مشاهده می‌شود میانگین میزان تاثیرگذاری بر شکاف اجتماعی در زنان برابر با ۳/۷۷ و در مردان برابر با ۳/۸۵ می‌باشد که اختلاف میانگین این دو گروه ناچیز و در حد ۰/۰۸ می‌باشد.

همچنین نتایج آزمون تی دو گروه مستقل بین جنسیت شهروندان و میزان تاثیرگذاری بر شکاف اجتماعی در جدول شماره ۲ نشان می‌دهد که کمیت t برابر با ۱/۳۴- و سطح معناداری برابر با ۰/۱۸ و بزرگتر از ۰/۰۵ می‌باشد که می‌توان بیان نمود بین جنسیت شهروندان و میزان تأثیرگذاری بر شکاف اجتماعی با اطمینان ۹۵ درصد رابطه معناداری وجود ندارد.

با توجه به اینکه متغیر سطح تحصیلات در سطح

جدول ۱- آماره‌های توصیفی میان جنسیت شهروندان و میزان تاثیرگذاری بر شکاف اجتماعی

جنسیت	تعداد	میانگین	انحراف معیار
زن	۱۸۷	۳/۷۷۰۸	۰/۸۴۳۰۶
مرد	۱۹۷	۳/۸۵۰۴	۰/۶۵۹۴۲

جدول ۲- نتایج آزمون t دو گروه مستقل میان جنسیت شهروندان و میزان تاثیرگذاری بر شکاف اجتماعی

آزمون t برای برابری میانگین ها					فاصله اطمینان برای میانگین ۹۵٪	
T	درجه آزادی	سطح معناداری	اختلاف میانگین	انحراف معیار	کمترین	بیشترین
-۱/۳۴۳	۳۸۱/۲۷۵	۰/۱۸۰	-۰/۰۷۹۶	۰/۰۵۹۲	-۰/۱۹۶۱	۰/۰۳۶۹

جدول ۳- آماره‌های توصیفی میان سطح تحصیلات شهروندان و میزان تاثیرگذاری بر شکاف اجتماعی

	تعداد	میانگین	انحراف معیار	فاصله اطمینان برای میانگین ۹۵ ٪		حداقل	حداکثر
				کمترین مقدار	بیشترین مقدار		
دکترا	۱۲	۴/۱۷۸	۰/۷۶۸۷	۳/۷۱۴	۴/۶۷۳	۲/۶۷	۴/۸۰
کارشناسی ارشد	۱۰۵	۳/۹۲۸	۰/۶۳۱۱	۳/۸۱۵	۴/۰۴۱	۱/۹۴	۴/۸۸
کارشناسی	۱۱۹	۳/۷۶۰	۰/۶۳۷۲	۳/۶۵۲	۳/۸۶۷	۲/۳۰	۴/۹۸
فوق دیپلم	۵۶	۳/۶۵۴	۰/۶۳۲۱	۳/۴۸۸	۳/۸۲۰	۲/۵۰	۴/۴۶
دیپلم	۸۳	۳/۷۶۴	۰/۵۳۵۴	۳/۶۵۴	۳/۸۷۵	۲/۵۱	۴/۹۶
زیر دیپلم	۹	۳/۹۷۲	۰/۲۳۶۷	۳/۸۰۳	۴/۱۴۱	۳/۷۳	۴/۳۲
کل	۳۸۴	۳/۸۱۱	۰/۶۱۹۶	۳/۷۵۳	۳/۸۷۰	۱/۹۴	۴/۹۸

جدول ۴- نتایج آزمون تحلیل واریانس یکطرفه میان میزان سطح تحصیلات شهروندان و میزان تاثیرگذاری بر شکاف اجتماعی

	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	F	سطح معناداری
بین گروهی	۵/۶۷۶	۵	۱/۱۳۵	۳/۰۲۶	۰/۰۱۱
درون گروهی	۱۶۰/۱۷۷	۳۷۸	۰/۳۷۵		
کل	۱۶۵/۸۵۴	۳۸۳			

سنجش ترتیبی و متغیر (شکاف اجتماعی) در سطح سنجش فا صله ای/ نسبی ه ستند و توزیع داده‌ها نرمال می‌باشد جهت بررسی آزمون تحلیل واریانس یک طرفه استفاده شد. جدول ۳ آماره‌های توصیفی و فاصله اطمینان ۹۵٪ برای متغیر سطح تحصیلات شهروندان برا ساس میزان تاثیرگذاری بر شکاف اجتماعی محا سبه شده را ن شان می‌دهد. با توجه به میانگین شش سطح تحصیلات، مشاهده می‌شود که شهروندانی که دارای سطح تحصیلی دکترا هستند، از میزان سطح بالاتری از هیبریدی حقوق شهروندی برخورداربوده و شهروندانی که دارای سطح تحصیلی فوق دیپلم می‌باشند از کمترین میزان هیبریدی حقوق شهروندی برخوردارند.

در جدول ۴ باتوجه به مقدار سطح معنادار که برابر با ۰/۰۱۱ و کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد و می‌توان بیان کرد که میانگین شش گروه سطح تحصیلی با یکدیگر در میزان تاثیرگذاری بر شکاف اجتماعی اختلاف وجود دارد. در نتیجه می‌توان گفت بین سطح تحصیلات شهروندان و میزان تاثیرگذاری بر شکاف اجتماعی رابطه معنادار وجود دارد.

بحث

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که رابطه معناداری میان جن سیت شهروندان و میزان تأثیرگذاری بر شکاف اجتماعی وجود ندارد. نتایج حاضر همسو با نتایج مطالعات لیو (Liu) و همکاران (۲۰۱۸) (۱۲) و دیپرته (DiPrete) و همکاران (۲۰۰۶) (۴) می‌باشد. این نتیجه،

اگرچه ممکن است در نگاه نخست با تصورات عمومی درباره نابرابری‌های جنسیتی در تضاد به نظر برسد، اما از ابعاد مختلف قابل تحلیل است (۸). ماهیت چندبعدی شکاف اجتماعی اهمیت دارد. شکاف اجتماعی معمولاً تحت تأثیر عوامل متعددی از جمله سطح تحصیلات، وضعیت اقتصادی، نوع شغل، دسترسی به منابع اجتماعی و فرهنگی، و حتی محل سکونت (شهری یا روستایی) شکل می‌گیرد (۱۷). این موضوع نشان می‌دهد که جنسیت به‌تنهایی نمی‌تواند تعیین‌کننده میزان شکاف اجتماعی باشد و تأثیرگذاری آن ممکن است از طریق سایر عوامل میانجی مانند سطح تحصیلات یا شرایط اقتصادی تبیین شود. برای مثال، در جامعه‌ای که فرصت‌های آموزشی برای زنان و مردان برابر است، جنسیت تأثیر کمتری بر شکاف اجتماعی خواهد داشت (۱۰). همچنین تأثیر توسعه و تغییرات فرهنگی در جامعه مازندران نیز می‌تواند عامل دیگری باشد. در استان مازندران، به دلیل نرخ بالای سواد، افزایش دسترسی به آموزش و گسترش فرصت‌های اقتصادی، ممکن است نقش جنسیت به‌عنوان یک عامل متمایزکننده کاهش یافته باشد. این موضوع نشان می‌دهد که در جوامع در حال توسعه، با بهبود شاخص‌های توسعه انسانی، تأثیر جنسیت بر شکاف اجتماعی کاهش می‌یابد و سایر عوامل مانند تحصیلات و شایستگی‌های فردی نقش بیشتری ایفا می‌کنند (۱۷). همین طور بررسی ابعاد غیرمستقیم تأثیر جنسیت حائز اهمیت است. هرچند رابطه مستقیم معناداری میان جنسیت و شکاف اجتماعی مشاهده نشد، اما زنان در برخی حوزه‌ها (مانند مشارکت سیاسی، نقش‌های مدیریتی، و دسترسی به برخی فرصت‌های شغلی) همچنان با محدودیت‌هایی مواجه‌اند. این محدودیت‌ها، که ریشه در نقش‌های جنسیتی سنتی و ساختارهای اجتماعی دارد، می‌تواند به‌طور غیرمستقیم بر شکاف اجتماعی اثر بگذارد. به عبارت دیگر، اگرچه جنسیت مستقیماً تأثیری بر میزان شکاف اجتماعی ندارد، اما به‌واسطه محدودیت‌های فرهنگی و اجتماعی می‌تواند بر فرصت‌ها و موقعیت‌های اجتماعی زنان تأثیر بگذارد. همچنین تفاوت میان مناطق شهری و روستایی نیز می‌تواند دلیل دیگری برای تحلیل یافته‌ها باشد. نتایج پژوهش‌ها در ایران نشان داده است که در مناطق روستایی، نقش جنسیت به‌عنوان یک عامل تأثیرگذار بر شکاف اجتماعی پررنگ‌تر از مناطق شهری است. در مناطق شهری، به دلیل دسترسی بیشتر به فرصت‌های اقتصادی و فرهنگی، ممکن است زنان و مردان شرایط نسبتاً برابرتری داشته باشند (۴). اما در مناطق روستایی، زنان همچنان با محدودیت‌هایی در زمینه تحصیلات، اشتغال و مشارکت اجتماعی مواجه‌اند که به افزایش شکاف اجتماعی در این مناطق منجر می‌شود. در نهایت، این یافته‌ها نشان می‌دهد که رویکرد تک‌بعدی برای تحلیل شکاف اجتماعی کافی نیست و باید جنسیت را به‌عنوان یکی از عوامل در کنار سایر متغیرهای اجتماعی و اقتصادی در نظر گرفت. کاهش شکاف اجتماعی نیازمند تدوین سیاست‌هایی جامع و چندبعدی است که بتواند تمامی عوامل مؤثر بر این پدیده را پوشش دهد. به‌ویژه در مناطقی که توسعه فرهنگی و اقتصادی بیشتری دارند، باید بر عواملی مانند تحصیلات، اشتغال و فرصت‌های برابر تمرکز بیشتری شود تا اثرات غیرمستقیم جنسیت بر شکاف اجتماعی به حداقل برسد. از این منظر، تأکید بر عدالت جنسیتی، توانمندسازی زنان و کاهش کلیشه‌های نقش‌های جنسیتی می‌تواند گام مهمی در جهت کاهش شکاف اجتماعی باشد (۷).

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که میان سطح تحصیلات شهروندان و میزان تأثیرگذاری بر شکاف اجتماعی رابطه معناداری وجود دارد. نتایج حاضر همسو با نتایج مطالعات بلائو (Blau) و همکاران (۲۰۱۷) (۱) و برن (Breen) و همکاران (۲۰۱۵) (۱۶) می‌باشد. این نتیجه نشان‌دهنده آن است که تحصیلات به‌عنوان یکی از عوامل اساسی در کاهش یا افزایش شکاف اجتماعی عمل می‌کند. تحصیلات به افراد امکان دسترسی به اطلاعات، دانش، و مهارت‌های لازم برای مشارکت در عرصه‌های مختلف اجتماعی، اقتصادی، و سیاسی را می‌دهد. افراد تحصیل‌کرده، به دلیل برخورداری از فرصت‌های شغلی بهتر و درآمد بالاتر، معمولاً در موقعیت‌های اجتماعی مطلوب‌تری قرار می‌گیرند (۶). این موضوع می‌تواند شکاف اجتماعی میان گروه‌های تحصیل‌کرده و کم‌تحصیل را افزایش دهد. به‌ویژه در جوامعی مانند ایران

که مدرک‌گرایی اهمیت بالایی دارد، سطح تحصیلات تأثیر مستقیمی بر جایگاه اجتماعی افراد دارد. تحصیلات عاملی کلیدی در توزیع فرصت‌های اقتصادی است. افراد با تحصیلات بالاتر معمولاً در موقعیت‌هایی قرار می‌گیرند که دسترسی به منابع اقتصادی برایشان آسان‌تر است (۱۶). این امر به افزایش تفاوت میان طبقات تحصیل‌کرده و کم‌تحصیل در جامعه می‌انجامد. در استان مازندران، به‌عنوان نمونه، افراد با تحصیلات بالاتر احتمالاً به مشاغل دولتی، مدیریتی، و تخصصی دسترسی دارند که از نظر درآمدی و اجتماعی مزایای بیشتری به همراه دارد. تحصیلات نه‌تنها به توانمندسازی اقتصادی منجر می‌شود، بلکه آگاهی اجتماعی را نیز افزایش می‌دهد (۱۴). افراد تحصیل‌کرده به‌طور معمول از حقوق اجتماعی خود آگاه‌ترند و توانایی بیشتری در مطالبه حقوق و منافعشان دارند. این آگاهی می‌تواند نقش مهمی در کاهش نابرابری‌ها و محدود کردن شکاف اجتماعی ایفا کند. با این حال، در صورتی که این آگاهی تنها در میان گروه خاصی از جامعه گسترش یابد، می‌تواند به افزایش شکاف میان گروه‌های آگاه و ناآگاه منجر شود. در جامعه ایران، سطح تحصیلات افراد با دسترسی آنان به منابع فرهنگی و اجتماعی نیز مرتبط است. افراد تحصیل‌کرده، به دلیل ارتباط با نهادهای آموزشی و فرهنگی، به شبکه‌های اجتماعی گسترده‌تر و منابع فرهنگی بیشتری دسترسی دارند. این شبکه‌ها، علاوه بر افزایش سرمایه اجتماعی، به افراد امکان می‌دهد تا در ساختارهای قدرت و تصمیم‌گیری حضور فعال‌تری داشته باشند (۱۷). در مقابل، افرادی که از تحصیلات کافی برخوردار نیستند، معمولاً در حاشیه این شبکه‌ها قرار می‌گیرند که این امر خود به افزایش شکاف اجتماعی دامن می‌زند. در استان مازندران، شکاف میان مناطق شهری و روستایی از نظر دسترسی به امکانات آموزشی نیز می‌تواند عاملی در گسترش شکاف اجتماعی باشد. در حالی که در مناطق شهری، افراد دسترسی بیشتری به مدارس و دانشگاه‌های باکیفیت دارند، در مناطق روستایی این دسترسی محدودتر است. این تفاوت می‌تواند منجر به ایجاد شکاف تحصیلی و در نتیجه شکاف اجتماعی میان ساکنان مناطق شهری و روستایی شود (۱۲). از سوی دیگر، تحصیلات می‌تواند ابزاری برای کاهش تبعیض‌ها و نابرابری‌های اجتماعی باشد. افرادی که تحصیلات بالاتری دارند، معمولاً نگرش بازتری نسبت به عدالت اجتماعی، برابری جنسیتی، و حقوق بشر دارند. این نگرش‌ها می‌توانند به کاهش رفتارهای تبعیض‌آمیز و در نتیجه کاهش شکاف اجتماعی منجر شود. به طور کلی رابطه میان تحصیلات و شکاف اجتماعی چندوجهی است (۴). از یک سو، تحصیلات می‌تواند با افزایش فرصت‌های اقتصادی و اجتماعی افراد، به کاهش نابرابری‌ها کمک کند. از سوی دیگر، در صورتی که دسترسی به تحصیلات محدود به گروه‌های خاصی از جامعه باشد، می‌تواند به افزایش شکاف اجتماعی منجر شود (۹). بنابراین، برای کاهش تأثیر منفی شکاف تحصیلی بر شکاف اجتماعی، باید سیاست‌هایی در جهت گسترش فرصت‌های آموزشی، بهبود کیفیت آموزش در مناطق محروم، و حمایت از گروه‌های کم‌درآمد تدوین شود. توجه به این عوامل می‌تواند نقش تحصیلات را به‌عنوان ابزاری برای کاهش شکاف اجتماعی تقویت کند و به عدالت اجتماعی کمک نماید.

نتیجه‌گیری

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که میان جنسیت شهروندان و تأثیرگذاری بر شکاف اجتماعی رابطه معناداری وجود ندارد، اما سطح تحصیلات شهروندان تأثیر معناداری بر شکاف اجتماعی دارد. این نتایج گویای آن است که شکاف اجتماعی پدیده‌ای چندبعدی و پیچیده است که نمی‌توان آن را به یک عامل واحد مانند جنسیت محدود کرد، بلکه متغیرهایی مانند تحصیلات نقش اساسی‌تری در آن ایفا می‌کنند. در خصوص جنسیت، عدم رابطه معنادار نشان می‌دهد که در جامعه مازندران، عواملی همچون توسعه فرهنگی، بهبود دسترسی زنان به آموزش و اشتغال، و تغییرات در نقش‌های اجتماعی سنتی، تأثیر جنسیت را بر شکاف اجتماعی کاهش داده است. با این حال، این به معنای برابری کامل نیست، بلکه نشان می‌دهد که جنسیت به‌تنهایی عامل تعیین‌کننده‌ای در ایجاد شکاف اجتماعی نیست و باید به اثرات غیرمستقیم آن از طریق عوامل

دیگر مانند تحصیلات و دسترسی به فرصت‌ها توجه کرد. از سوی دیگر، تحصیلات به‌عنوان عاملی کلیدی در کاهش یا افزایش شکاف اجتماعی عمل می‌کند. افراد با تحصیلات بالاتر از مزایای بیشتری در حوزه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی برخوردار هستند و این امر می‌تواند به افزایش شکاف میان گروه های تحصیل‌کرده و کم‌تحصیل منجر شود. در عین حال، تحصیلات می‌تواند ابزاری برای کاهش نابرابری‌ها و توانمند سازی افراد با شد، به‌ویژه اگر سیاست‌های آموزشی در جهت دسترسی برابر و کاهش شکاف تحصیلی میان گروه های مختلف اجتماعی اجرا شود. در مجموع، کاهش شکاف اجتماعی در استان مازندران و به‌طور کلی در ایران مستلزم توجه به متغیرهای میانجی مانند تحصیلات و شرایط اقتصادی است. سیاست‌گذاری‌های جامع در حوزه آموزش، توسعه اقتصادی، و ترویج برابری اجتماعی می‌تواند تأثیر این عوامل را بر شکاف اجتماعی به حداقل رسانده و عدالت اجتماعی را تقویت کند.

ملاحظات اخلاقی

این مقاله برگرفته از پایان‌نامه دکترا و زیر نظر کمیته اخلاق دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساری و با کد اخلاقی به شناسه IR.IAU.SARI.REC.1403.108 انجام گرفته است.

مشارکت نویسندگان

علی رحمانی فیروزجا نگارش مقاله و علی اصغر عباسی اسفجیر ویرا ستاری مقاله را برعهده داشتند و ابوالقاسم حیدرآبادی داده‌ها را تجزیه، تحلیل و جعفر ولی پور آن را تفسیر کرد.

References

1. Blau FD, Kahn LM. The gender wage gap: extent, trends, and explanations. J Econ Lit. 2017;55(3):789–865.
2. Checchi D. Education, inequality, and income inequality. Econ Educ Rev. 2001;20(2):105–19.
3. Goldin C. The quiet revolution that transformed women's employment, education, and family. Am Econ Rev. 2006;96(2):1–21.
4. DiPrete TA, Buchmann C. Gender-specific trends in the value of education and the emerging gender gap in college completion. Demography. 2006;43(1):1–24.
5. Autor DH, Katz LF, Kearney MS. Trends in U.S. wage inequality: revising the revisionists. Rev Econ Stat. 2008;90(2):300–23.
6. Breen R, Jonsson JO. Inequality of opportunity in comparative perspective: recent research on educational attainment and social mobility. Annu Rev Sociol. 2005;31:223–43.
7. Heckman JJ, Lochner LJ, Todd PE. Earnings functions, rates of return and treatment effects: the Mincer equation and beyond. Handb Econ Educ. 2006;1:307–58.
8. Mandel H, Shalev M. The gendered structure of earning inequality in Europe: A longitudinal analysis of 27 countries. Soc Forces. 2017;95(3):1069–91.
9. Blau FD, Kahn LM. The gender wage gap: Extent, trends, and explanations. J Econ Lit. 2017;55(3):789–865.
10. Buchmann C, DiPrete TA, McDaniel A. Gender Inequality in Education. Annu Rev Sociol. 2017;43:547–67.
11. Mandel H. The role of occupational attributes in gender earnings inequality, 1970–2010. Soc Sci Res. 2016;55:234–48.
12. Liu W, Li H, Cao Y. The effects of education on income inequality in China: A dynamic panel data analysis. Int J Educ Dev. 2018;62:62–71.
13. Ravallion M, Chen S, Sangraula P. Dollar a day revisited. World Bank Econ Rev. 2018;32(3):610–48.
14. Liu Y, Li M. The gender earnings gap in contemporary China: Evidence from urban China's labor market. Gend Work Organ. 2020;27(4):526–46.
15. Esping-Andersen G. The Three Worlds of Welfare Capitalism: In defense of the social democratic model. Br J Sociol. 2017;68(4):965–81.
16. Breen R, Jonsson JO. Educational inequality in comparative perspective: Theoretical and empirical approaches. Eur Sociol Rev. 2015;31(2):210–24.
17. Liu W, Zhang Z. Education, income inequality, and economic growth: Evidence from China. J Dev Stud. 2015;51(6):832–49.